

تعیین‌کننده‌های اجتماعی و فرهنگی جرم در بین جوانان استان البرز: مرور سیستماتیک^۱

علی اصغر اسماعیل‌زاده^۲

 10.22034/SSYS.2022.1770.2258

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۱۲/۱۸

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۳/۱

شهر کرج دارای ویژگی‌های خاصی است که آن را از سایر کلان‌شهرها متمایز می‌کند؛ از جمله وجود محلات حاشیه‌نشین و زندان در داخل شهر. هدف مطالعه حاضر، بررسی تعیین‌کننده‌های اجتماعی و فرهنگی جرم می‌باشد که در سال ۱۳۹۹ انجام شده است. روش تحقیق حاضر، فراتحلیل محتوای متون است. جامعه آماری، پژوهش‌های انجام شده در زمینه جرائم و کج‌روی‌های اجتماعی می‌باشد. مجموع حجم نمونه‌های بررسی‌شده بالغ بر ۳۰۰۱ نفر بوده که این تعداد نمونه مناسب علاوه بر نشان دادن اهمیت مطالعه حاضر می‌تواند دقت نتایج تحقیق حاضر را افزایش دهد. یافته‌های تحقیق نشان داد که نظریه آنومی دورکهایم نظریه‌ای بوده که بیشترین استفاده را در مطالعات مرور شده داشته است. متغیرهای مهاجرت و همسالان، شایع‌ترین متغیرهای مورد استفاده بودند. «مصرف و قاچاق مواد مخدر» با چهار مورد حضور در مطالعات، بیشتر از سایر جرائم و کج‌روی‌های اجتماعی به‌عنوان متغیر وابسته مورد بررسی قرار گرفته است. جنسیت، سن و تحصیلات از متغیرهای ثابت در تبیین جرم بوده‌اند. مردان نسبت به زنان و مهاجرین نسبت به بومیان مجرم‌تر بوده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد یافته‌های مطالعه با نتایج برخی مطالعات دیگر همخوانی دارد ولی مرور رویکردهای نظری جرم نشان از تغییر خوانش جرم دارد. همچنین، نتایج آزمون کای اسکوئر نشان داد که در تحلیل فضایی جرم، متغیرهای تاریکی و روشن بودن، خلوتی و دنج بودن محل جرم، زمان وقوع و بومی بودن و تراکم جمعیت ارتباط معنی‌داری با وقوع نوع و میزان جرم داشتند.

واژگان کلیدی: جرم، تعیین‌کننده‌های اجتماعی، جوانان و استان البرز.

۱- مقاله حاضر حاصل مطالعه‌ای با همین عنوان با حمایت مالی اداره کل ورزش و جوانان استان البرز در سال ۱۳۹۹ است.

۲- استادیار، گروه آسیب‌شناسی اجتماعی، جهاد دانشگاهی البرز، البرز، ایران

نوجوانی و جوانی یکی از مراحل مهم زندگی هر فردی محسوب شده که در قرآن کریم و آموزه‌های دینی ما از جوانی به‌عنوان نعمت الهی یاد می‌شود. از این رو "اگر بتوانیم درک خود را از رفاه جوانان بهبود بخشیم می‌توانیم اقدامات مناسبی را برای ارزیابی و هدایت تصمیمات سرمایه‌گذاری سیاستی برای ارتقاء مؤثر رفاه آن‌ها انتخاب کنیم" (Darshini, 2020). امروزه اما پدیده نابسامان رشد شهرنشینی، به‌ویژه در کشورهای جهان سوم که با افزایش جرائم و ناهنجاری‌های شهری همراه است، زندگی شهروندان، سیاست‌ها، برنامه‌های حکومت مرکزی، دولت‌های محلی و شهرداری‌ها را دچار مشکلات فراوانی نموده است. چنین وضعیتی که مستقیماً تحت تأثیر رشد جمعیت، افزایش مهاجرت به شهرها، ضعف مدیریت شهری است «پیامدهای منفی گسترده‌ای را به بار آورده که ظهور محلات حاشیه‌نشین» (هزارجریبی و همکاران، ۱۳۸۸: ۷۴) به‌عنوان نماد جرائم اجتماعی و تجلی نابرابری فضایی در توزیع امکانات توسط مدیران و برنامه‌ریزان «از بارزترین پیامدهای آن است (میره، ۱۳۸۴: ۳۹).

در مطالعات مربوط به جرم اما مسائل متعددی مورد بررسی قرار می‌گیرند؛ مسئله محوری در این‌گونه مطالعات این است که علت جرم چیست و چرا افراد دست به ارتکاب جرم می‌زنند؟ برای پاسخ به این سؤال، اندیشمندان و پژوهشگران مختلف از رویکردهای مختلف علوم انسانی اعم از روانشناسی، جامعه‌شناسی و اقتصاد به بحث پرداخته و هر یک بنا بر رویکرد تخصصی خاص خودشان، مسائل و متغیرهای مختلفی را در ارتباط با مسئله جرم و مجرم شدن مورد بررسی قرار داده‌اند. در این میان، مهم‌ترین مسائل در مطالعات جرم‌شناسی، مسائل مربوط به ارتباط جرم با ویژگی‌های فردی، شخصیتی، روانی، اجتماعی و اعتقادی مجرمان و زندانیان است (برت و دونلان^۱، ۲۰۰۸: ۵۳؛ کاسپی^۲ و دیگران، ۱۹۹۴: ۸۵).

جرم‌شناسان بر مبنای رویکردهای جامعه‌شناختی، تغییر در میزان جرم را در ارتباط با تغییر در ساختار اجتماعی در نظر گرفته و برخی از شرایط اجتماعی همچون نابرابری اجتماعی و اقتصادی، ایدئولوژی‌های سیاسی و اقتصادی و تضادهای فرهنگی و هنجاری، شرایط خانوادگی، پابندی‌های اخلاقی و مذهبی را در ارتباط با تغییرات در میزان جرم در جوامع مختلف و واحدهای آن‌ها مورد بررسی قرار داده و نظریات مختلفی را برای تبیین آن صورت‌بندی کرده‌اند. مطالعات جامعه‌شناختی جرم با کتاب «تقسیم کار اجتماعی» امیل دورکیم^۳ (۱۳۸۴) بنیاد نهاده شد که در آن دورکیم سعی کرده بود تا ماهیت اجتماعی جرم را تحلیل و آن را در ارتباط با میزان همبستگی اجتماعی و وضعیت بی‌هنجاری مورد بررسی قرار دهد. بر مبنای نظریات دورکیم شمار دیگری از نظریه‌های جرم‌شناختی همچون نظریه بی‌سازمانی اجتماعی کلیفورد شاو^۴ (۱۹۵۷) و نظریه فشار ساختاری رابرت مرتون^۵ (۱۹۳۸) شکل گرفتند که اولی بی‌سازمانی اجتماعی و دومی میزان دستیابی اشخاص به فرصت‌های اجتماعی مشروع را بر وقوع جرم مؤثر دانستند. برخی چون

1. Burt & Donnellan
2. Caspi
3. Emile Durkheim
4. Clifford Shaw
5. Robert K. Merton

«ادوین ساترلند»^۱ (۱۹۴۷) نیز بر نقش خرده‌فرهنگ‌های بزهکار بر وقوع جرم تأکید کردند. یکی دیگر از این نظریه‌ها، نظریه کنترل است که توسط هیرشی^۲ (۱۹۶۹) صورت‌بندی شده است. نظریه کنترل هم بر ابعاد درونی و هم ابعاد بیرونی کنترل نظر دارد. فرض اصلی این نظریه این است که افراد به طور طبیعی تمایل به کج‌رفتاری دارند و اگر کنترل نشوند، کج‌رفتاری می‌کنند و این رفتار بیش از آنکه ناشی از نیروهای محرک به سوی نابهنجاری باشد، محصول عدم کنترل است. کنترل درونی به هنجارها و ارزش‌های اجتماعی اشاره دارد که مردم آن‌ها را درونی می‌کنند. کنترل درونی به این دلیل تأثیرگذار است که مردم وقتی مطابق با هنجارهای درونی شده رفتار می‌کنند احساس رضایت خاطر و تعادل را تجربه می‌کنند. از این دیدگاه جرم (انحراف) نتیجه شکست یا فقدان جامعه‌پذیری اخلاقی^۳ است. کنترل بیرونی اشاره به وجود یا عدم وجود پاداش‌ها و مجازات‌های اجتماعی در واکنش به هم‌نواپی یا نافرمانی است (دیویس و استاز،^۴ ۱۹۹۰: ۴۲). در نظریات جدیدتر کنترل که به خویش‌ن‌داری^۵ مشهورند، نقش نیروهای اخلاقی و باورهای دینی درونی فرد -که عموماً در کودکی شکل می‌گیرند- در کاهش جرم مورد بررسی قرار گرفته است (ولد و همکاران ۲۹۰: ۱۳۸۰).

مطالعات و تحقیقات بسیاری در ارتباط با موضوع انجام شده‌اند. سراج زاده (۱۳۸۷) نشان داد که متغیرهای احساس انومی و کج‌روی با دین‌داری، رابطه معکوس معناداری دارند. بدین‌صورت که هر چه افراد دین‌دارتر باشند میل آن‌ها به کج‌روی و جرم کمتر است. همچنین دین‌داری از طریق کاهش احساس انومی در افراد در کاهش بروز کج‌روی تأثیر دارد. همچنین، نتایج نشان داده است که تفاوت معناداری بین «میزان دین‌داری»، «کنترل و نظارت والدین» و «بزهکاری» وجود دارد (کاظمی، ۱۳۸۸).

از سوی دیگر، مطالعات تجربی جرم‌شناختی نشان می‌دهد که رفتارهای بزهکارانه با برخی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، مثل سن، جنس و وضعیت تأهل افراد هم رابطه دارد (ارگان^۶، ۲۰۱۶: ۲). به‌عنوان مثال، علی‌وردی نیا، ریاحی و آرمان مهر (۱۳۸۷) نشان دادند که به‌طورکلی میانگین انجام رفتارهای بزهکارانه در پسران بیشتر از دختران است. همچنین، پسران مجرد به‌طور خاص متخاصم‌ترند به‌ویژه اگر احساس ترد از سوی جامعه و خانواده را تجربه کنند (داگلاس، ۱۳۸۳). در مورد تأثیر تحصیلات بر جرم نیز یافته‌ها نشان دادند که بین سابقه کیفی، میزان تحصیلات و سن با نوع جرم رابطه معنی‌داری وجود دارد (بیانلو، ۱۳۸۵). باقری و همکاران (۱۳۸۸) نیز در پژوهشی نشان دادند که متغیرهای جنس، تحصیلات، یادگیری اجتماعی، قومیت، پایگاه اقتصادی - اجتماعی، منطقه محل سکونت، با جرم رابطه معنی‌داری دارد.

درنهایت، یافته‌های مربوط به تأثیر عوامل خانوادگی و اجتماعی هم نشان داد که ازهم‌گسیختگی خانواده، سن ازدواج، محیط زندگی، پایگاه اجتماعی اقتصادی و دین‌داری در بین زنان مجرم و زنان غیر مجرم دارای اختلاف معنادار است. به‌عبارت‌دیگر، عوامل نام‌برده در به

1. Edwin Hardin Sutherland
2. Hirshi
3. Moral socialization
4. Davis & Stars
5. Self-control
6. Orjan

زندان افتادن زنان مؤثر بوده است (ملکمیان، ۱۳۸۸: ۱۴۳). پتروزیانو و همکارانش (۲۰۰۹) ضمن مطالعه کیفی فراتحلیل‌های انجام‌شده درباره جرم بر نقش مؤثر عوامل خانوادگی در شروع بزهکاری در افراد و تداوم خلافکاری آن‌ها در بزرگسالی تأکید کردند. آن‌ها به این نتیجه رسیدند که برنامه‌های درمانی خانواده محور در کاهش رفتارهای مجرمانه بعدی مؤثر است. با این حال، باقری (۱۳۸۹) در پژوهشی نشان داد که بین ازهم‌پاشیدگی خانوادگی، سن و اشتغال با جرم رابطه معناداری وجود ندارد. مطالعات دیگری که به موضوع خانواده و بزهکاری پرداخته‌اند تضادهای زناشویی، گسیختگی و سرپرستی‌های ضعیف والدین بر فرزندان را بر بزهکاری نوجوانان مؤثر دانسته‌اند (وست، ۱۹۷۳؛ فارن ورت، ۱۹۸۴ به نقل از احمدی).

بدین ترتیب، پژوهشگران و نظریه‌پردازان جرم‌شناسی تلاش کرده‌اند تا هرکدام در پیچه‌ای به روی فهم ماهیت جرم و علل آن، بکشایند. با این حال، زندگی اجتماعی آن‌قدر پیچیده است که فهم آن در پرتو یک یا چند نظریه و پژوهش میسر نیست و نیاز به پژوهش‌های تجربی مداوم دارد. این مسئله به‌خصوص با دگرگونی‌های فزاینده در دنیای کنونی و سیالیت هویت‌های اجتماعی در پرتو مدرنیزاسیون شتابان جهانی بیشتر ضرورت خود را نشان می‌دهد. همراه با امواج دگرگونی‌ها، جرائم جدیدی خلق می‌شوند و شیوه‌های عمل مجرمانه نیز پیچیده‌تر می‌شود.

اما آیا نظریه‌های جرم‌شناسی فوق در مورد جوانان مناطق حاشیه‌نشین البرز هم صادق است؟ استانی که به‌ویژه مناطق حاشیه‌نشین آن از فرهنگ‌ها و قومیت‌های متنوع تشکیل شده است. از طرفی تهران و کرج یکی از مقاصد اصلی مهاجرین نقاط مختلف کشور است. شهر کرج محل عبور ۱۳ استان کشور است که مهاجران و جمعیت به سوی آن سرازیر شده و برخی از این افراد به دلیل ناتوانی در تأمین هزینه‌های مسکن در مکان‌های نامناسب، در حواشی کرج ساکن شده و بعضاً به مشاغل کاذب روی می‌آورند. علاوه بر این در داخل کرج نیز وجود چهار زندان موجب می‌شود تا بسیاری از خانواده‌های این زندانیان که حبس‌های بلندمدت دارند در اطراف شهر ساکن شوند. از آنجاکه سرپرست این خانواده‌ها در زندان به سر می‌برند، این افراد برای تأمین معیشت خود مشکلات زیادی را متحمل شده و بعضاً ممکن است برخی از این افراد از راه خلاف نیز ارتزاق نمایند. اما این مسئله شاید یک بخش از زمینه‌های وقوع بزه، جرم و مسائل حاشیه‌ای در کرج باشد که مسائل دیگری از جمله تکدی‌گری، طلاق، مشروبات الکلی، بزه‌ها و دیگر آسیب‌های اجتماعی نیاز به ریشه‌یابی و آگاه‌سازی شهروندان دارد. از این رو لقب «آنومیک‌ترین شهرهای ایران» در رسانه‌ها و افکار عمومی به این دو شهر تهران و کرج دور از واقعیت هم نباشد. به نظر می‌رسد وقوع جرائم در استان البرز با توجه به تنوع قومیت‌ها و فرهنگ‌ها از عوامل متعددی تبعیت کند. حال سؤال اساسی پژوهش حاضر این است:

چه نوع جرائمی در بین جوانان حاشیه‌نشین استان البرز شایع است و متغیرهای تأثیرگذار بر آن‌ها کدام‌اند؟

روش‌شناسی پژوهش

روشی اصلی تحقیق، فراتحلیل محتوای متون است. در این مطالعه تحقیقات انجام‌شده در حوزه جرم در استان البرز بررسی و اطلاعات مورد نیاز در دسته‌بندی موضوعی، روش‌شناسی یافته‌ها، پیشنهادهای راهکارها ارائه شده و مورد فراتحلیل قرار گرفته است. قبل از مطالعه و بررسی متون، ابتدا کاربرگی بر اساس اهداف تحقیق طراحی شد. روش اسنادی یعنی تحلیل آن دسته از اسنادی که شامل اطلاعات درباره پدیده‌هایی است که قصد مطالعه آن‌ها را داریم (بیلی، ۱)

۱۹۹۴)؛ اما در مطالعات فراتحلیل از آنجا که چارچوب و نحوه استخراج مطالب از قبل طراحی می‌شود، بنابراین فیش‌برداری با استفاده از فیش‌ها یا فرم‌های از قبل طراحی شده انجام می‌شود. جامعه آماری، پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه جرائم و کج‌روی‌های اجتماعی می‌باشد که با توجه به نظریه‌های مورد بررسی در بخش نظری تحقیق و فرضیه‌های مستخرج از آن مورد نقد و ارزیابی قرار گرفته‌اند. از این رو آثاری به‌عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند که دارای معیارهای زیر بودند:

- ۱- متغیر مورد بررسی در مطالعه، جرم و کج‌روی در محدوده سنی نوجوان و جوان باشد.
- ۲- تحقیقات در طول سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۹ انجام شده باشند (یک دهه اخیر)
- ۳- مطالعه انتخاب‌شده می‌بایست حداقلی از قواعد روش‌شناسانه (همچون روایی و پایایی مناسب، روش نمونه‌گیری و روش آماری صحیح، فرضیه‌ها و سؤال‌های مناسب با موضوع پژوهش) برخوردار باشند تا صلاحیت لازم برای ورود به فراتحلیل را کسب نمایند.
- ۴- کلیه تحقیقات مرتبط با موضوع جرم در مجلات معتبر وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری چاپ شده‌اند.

ملاک‌های شکلی و صوری انتخاب نمونه‌ها شامل شیوه نگارش، نحوه فصل‌بندی، منابع مورد استفاده، کیفیت تایپ، داشتن چکیده و رعایت سلسله‌مراتب علمی و ملاک‌های محتوایی شامل نحوه بیان مسئله و ضرورت تحقیق، پیشینه تحقیق، توضیح کافی در زمینه تئوری‌ها، چارچوب نظری، فرضیه‌های تحقیق، روش نمونه‌گیری و حجم آن، مناسب بودن ابزار جمع‌آوری داده‌ها، بحث و نتیجه‌گیری، مناسب بودن سؤال‌های پرسشنامه، گسترش موضوع، ذکر تئوری‌های تحقیق، مناسب بودن تئوری‌های مطرح‌شده، مدل نظری، جامعه آماری، تعریف نظری و عملی متغیرها، روش‌های آماری و مناسب بودن آن‌ها و پیشنهادات بودند.

در بررسی مقدماتی، بیش از ۲۷ عنوان اثر در زمینه جرائم اجتماعی در رده‌های سنی نوجوانان و جوانان در قالب پروژه‌های تحقیقاتی، مقاله و کتاب شناسایی شدند از این بین بر اساس شاخص‌هایی که در بالا ذکر شد، تعداد ۷ اثر که چارچوب لازم برای مرور سیستماتیک را دارا بودند، برای تحلیل نهایی مناسب تشخیص داده شدند. مشخصات ۷ مقاله انتخاب‌شده در جدول ۱ ارائه شده است. با در نظر گرفتن شرایط فوق و همچنین، محدودیت‌های بودجه‌ای طرح به نظر می‌رسد تعداد نمونه انتخاب‌شده از کفایت کمی و کیفی برخوردار باشند که بتوان مجموعه فراهم آمده را بازنمای کاملی از تحقیقات انجام‌شده داخلی و به‌طور خاص در استان البرز در زمینه جرائم در بین گروه سنی جوان باشد.

جدول ۱: آثار انتخاب‌شده جهت مرور سیستماتیک مطالعات مربوط به جرم در بین جوانان

ردیف	عنوان	سال	نویسنده
۱	تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر نگرش جوانان به جرم	۱۳۹۵	صدفی و همکاران
۲	پیامدهای توسعه نامتوازن: مطالعه موردی حاشیه‌نشینی در خط چهارم حصار شهر کرج	۱۳۹۲	زکی خانی
۳	مطالعه انسان‌شناسانه پدیده کودکان کار خیابانی در شهر کرج	۱۳۹۱	ایمانی، نفیسه
۴	بررسی رابطه استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای و گرایش بهره برداران به آسیب‌های اجتماعی در بین جوانان شهر کرج	۱۳۹۰	امیری و همکاران
۵	عوامل مؤثر بر گرایش نوجوانان پسر شهرستان کرج در خرده‌فرهنگ جرم	۱۳۹۰	ترکمان و همکاران
۶	عوامل مؤثر بر گرایش نوجوانان و جوانان پسر شهرستان کرج به مصرف مواد مخدر	۱۳۸۹	هزارجریبی و همکاران
۷	تحلیل فضایی جرم در شهر کرج	۱۳۸۹	زنگی‌آبادی

یافته‌های پژوهش

نتایج شکلی

- معرفی آثار علمی برحسب جامعه آماری، حجم نمونه و شیوه نمونه‌گیری نتایج علاوه بر این‌که از تولید بسیار کم آثار علمی در حوزه جرائم در بین جوانان مناطق حاشیه‌نشین البرز حکایت می‌کند، همچنین نشان از افت همین تعداد تولیدات علمی در پنج سال اخیر است. به عبارتی از سال ۱۳۹۴ مطالعات علمی ارزشمندی در حوزه مذکور انجام نشده است. جامعه آماری در آثار فراتحلیل شده در مطالعه حاضر را نوجوانان و جوانان مناطق حاشیه‌نشین البرز از جمله خط چهار حصار، نوجوانان و جوانان زیر ۲۵ سال در مرکز ترک اعتیاد کرج، جوانان پسر مرتکب جرم در شهر کرج، جوانان و نوجوانان زیر ۲۵ سال معتاد در شهر کرج و کودکان کار و مجرمان ساکن در شهر کرج تشکیل داده‌اند. حجم نمونه‌های تحقیق از ۱۲ نفر - که یک مطالعه کیفی بود - تا ۱۹۴۴ نفر - که مطالعه‌ای ترکیبی بود - در نوسان بودند. روش رایج تعیین حجم نمونه‌ها از همان فرمول کوکران بوده که به طور طبیعی تعداد ۳۸۴ به دست آمده است. بالاترین حجم نمونه مربوط به مطالعه‌ای بود که هم از روش تحلیل ثانویه و هم از روش پیمایش استفاده نموده که تعداد ۱۹۹۴ نفر را شامل شده است. در یک مطالعه که از روش کیفی استفاده نموده با تعداد حدود ۱۲ نفر از کودکان کار، کارشناسان و مسئولین انتظامی مصاحبه به عمل آمده است. گرچه به تعداد مصاحبه از طرف محقق در مطالعه اشاره نشده ولی با توجه به یافته‌های آن مطالعه، تعداد ۱۲ مصاحبه تخمین زده شد. مجموع حجم نمونه‌های بررسی شده بالغ بر ۳۰۰۱ نفر بوده که این تعداد نمونه مناسب می‌تواند دقت نتایج تحقیق حاضر را افزایش دهد.

از آنجاکه بیشتر مطالعات به سراغ مجرمان رفته‌اند لذا بجای نمونه‌گیری از روش «تمام شماری» استفاده نموده که از مجموع نمونه‌ها سه تحقیق را شامل می‌شود. همچنین، هر تحقیق از نظر هدفمندی مطالعه به یکی از انواع بنیادی (محض)، کاربردی و توسعه‌ای قابل تقسیم است. از این حیث، تمام مطالعات به‌جز یک مورد از نظر هدف «کاربردی» بودند. به عبارتی مطالعه‌ای از نوع «بنیادی» در حوزه مطالعه حاضر انجام نشده است. ضمن اینکه از نوع «توسعه‌ای» فقط یک اثر علمی تولید شده است.

جدول ۲: معرفی آثار علمی برحسب جامعه آماری، حجم نمونه و شیوه نمونه‌گیری

شماره سند	سال	جامعه آماری	حجم نمونه	شیوه نمونه‌گیری	نوع از نظر هدف
۱	۱۳۹۰	نوجوانان و جوانان زیر ۲۵ سال در مرکز ترک اعتیاد کرج	۱۰۰	تمام شماری	کاربردی
۲	۱۳۹۴	جوانان پسر مرتکب جرم	۷۳	تمام شماری	کاربردی
۳	۱۳۸۹	جوانان و نوجوانان زیر ۲۵ سال	۱۰۰	تمام شماری	کاربردی
۴	۱۳۹۲	ساکنین خط ۴ حصار	۱۹۴۴	نامعلوم	توسعه‌ای
۵	۱۳۹۱	جوانان شهر کرج	۳۸۴	خوشه‌ای	کاربردی
۶	۱۳۹۱	کودکان کار	۱۲	هدفمند	کاربردی
۷	۱۳۸۹	مجرمان	۳۸۸	طبقه‌ای تصادفی	کاربردی

روش تحقیق در آثار فراتحلیل شده

یافته‌های به دست آمده از مطالعات نشان می‌دهد که روش‌های به کاررفته در مطالعات مربوط به عوامل مؤثر بر جرم بیشتر به روش پیمایش انجام شده است، زیرا ۷۰ درصد مجموع آثار را به خود اختصاص داده است. تنها یک مطالعه از روش تحلیل ثانویه و یک مطالعه نیز به روش ترکیبی (کیفی، اسنادی و مشاهده مشارکتی) استفاده نموده‌اند؛ به عبارتی، تنوعی در استفاده از روش‌های تحقیق در مطالعات مربوط به علل جرم در بین جوانان استان البرز دیده نمی‌شود. با توجه به رویکرد مطالعات از قیاسی به سمت استقرایی و در نتیجه اهمیت روش‌های کیفی به ویژه مطالعه بر روی گروه‌های آسیب‌دیده اجتماعی در مقایسه با روش کمی، ضروری است که پژوهش‌های آینده در حوزه جرم و آسیب‌های اجتماعی از روش‌های ترکیبی استفاده نمایند.

نظریه‌های مورد استفاده برای تبیین جرم جوانان

نظریه آنومی دورکهایم بیشترین فراوانی را در نمونه‌های تحقیق داشته است زیرا در ۴ مورد از ۷ مورد مطالعات به‌طور صریح مورد استفاده قرار گرفته است. آنومی یا بی‌هنجاری به وضعیتی گفته می‌شود که در آن هنجارهای اجتماعی مشروعیت خود را بر رفتار فرد از دست می‌دهند و در این شرایط ارتباط میان وجدان جمعی که از طریق هنجارها تنظیم شده و آرزوهای افراد قطع شده در نتیجه جرم اتفاق می‌افتد. نظریه فشار ساختاری مرتون که در پاسخ به انتقادات نظریه کارکردگرایی دورکهایم از طرف مرتون مطرح شد در رتبه دوم نظریه‌های تبیین‌کننده جرم قرار دارد. جرم، پدیده‌ای اجتماعی است که از ساختارهای فرهنگی هر جامعه تأثیر می‌پذیرد. ساختارهای اجتماعی و فرهنگی جوامع به میزان شفافیت یا عدم شفافیت و به میزان ساده یا پیچیده بودن ساختارها مشوق یا مانع جرم می‌شوند. هر چه ساختارهای کلان اجتماعی و فرهنگی نابرابرتر باشد بیشتر فساد و انحراف بیشتر در آن نفوذ می‌کند. ساختار اجتماعی نابرابر، فرصت‌ها و منابع را به طور انحصاری در اختیار اقلیت‌ها قرار می‌دهد. رابرت مرتن، تضاد میان اهداف فرهنگی مانند پول، ثروت، قدرت و راه‌های مشروع نهادینه‌شده جهت رسیدن به این اهداف را منبع اولیه جرم می‌داند. در نظریه فشار ساختاری، مرتن بر این باور است که انحراف برای این پیش می‌آید که جامعه دستیابی به برخی از هدف‌های را تشویق می‌کند ولی وسایل ضروری برای رسیدن به این اهداف را در اختیار همه افراد قرار نمی‌دهد؛ بنابراین برخی افراد یا باید هدف‌های خاصی را برگزینند یا برای رسیدن به هدف‌های مشروعی که فرهنگشان تجویز کرده است و سایل و راه‌های نامشروعی را برگزینند.

بر اساس یافته‌ها، نظریه کارکردگرایی (آنومی دورکهایم و فشار ساختاری مرتون) نظریه محوری و اصلی تبیین جرم می‌باشد. همچنین، نظریه یادگیری اجتماعی و انتقال فرهنگی ساترلند (دو مورد)، نظریه‌های ارتباطاتی به‌عنوان مثال نظریه کاشت، رویکرد استفاده و خشنودی (یک مورد)، بی‌سازمانی اجتماعی توماس و زنانسکی (یک مورد)، سبک زندگی مناطق شهری کلیفورد شاو و هنری مک کی، خرده‌فرهنگ شهری فیشر، خرده‌فرهنگ بزهکاری کوهن (یک مورد) و نظریه ناکامی منزلتی کوهن (یک مورد) از دیگر نظریه‌های تبیین‌کننده جرم بودند. یافته‌ها نشان می‌دهند متغیر جرم مفهومی پیچیده، متنوع و نسبی است لذا تلاش محققان این بوده که از چند نظریه به‌طور هم‌زمان استفاده نمایند؛ زیرا یک نظریه به‌تنهایی توان تبیین کامل جرم را نخواهد داشت. نقدی که می‌توان در زمینه نوع نظریات مورد استفاده در تحقیقات مروری اشاره نمود این

● تعیین‌کننده‌های اجتماعی و فرهنگی جرم در بین جوانان استان البرز: مرور سیستماتیک

هست که ۵۳,۴ درصد مطالعات از نظریه‌های سطح کلان همچون آنومی دورکهایم، فشار ساختاری مرتون و بی‌سازمانی اجتماعی استفاده نموده و نظریه‌های سطوح میانه و خرد دارای وزن پایین‌تری هستند.

جدول ۳: توزیع فراوانی و درصدی برحسب نظریه‌های مورد استفاده

ردیف	نظریه	فراوانی	درصد
۱	آنومی دورکهایم	۴	۲۷
۲	فشار ساختاری مرتون	۳	۱۹/۸
۳	یادگیری اجتماعی ساترلند	۲	۱۳/۵
۴	نظریه‌های ارتباطات (کاشت، رویکرد خشنودی)	۱	۶/۶
۵	بی‌سازمانی اجتماعی توماس و زنانسکی	۱	۶/۶
۶	سبک زندگی مناطق شهری کلیفورد شاو و هنری مک کی، خرده‌فرهنگ شهری فیشر، خرده‌فرهنگ بزهکاری کوهن	۱	۶/۶
۷	ناکامی منزلتی کوهن	۱	۶/۶
۸	فاقد نظریه	۲	۱۳/۳
	جمع	۱۵	۱۰۰

۳۶۰

متغیرهای تأثیرگذار در تبیین جرم

با توجه به نسبی بودن مفاهیم در حوزه اجتماعی، آسیب‌های اجتماعی نیز پدیده‌هایی متنوع و متغیر هستند. بر اساس نظریه‌ها و تحقیقات مورد بررسی در مطالعه حاضر؛ متغیرهای مهاجرت، گروه همسالان، وضعیت خانوادگی، رسانه‌های ارتباطی، موقعیت اقتصادی، فضای کالبدی شهری و پذیرش اجتماعی از جمله متغیرهای تبیین‌کننده اجتماعی و فرهنگی هستند. با در نظر گرفتن نظریه‌های مورد استفاده، چارچوب نظری و مدل‌های مفهومی در تحقیقات مورد مطالعه، سؤال تحقیق این است که از چه متغیرهایی برای تبیین جرم در سطح استان البرز استفاده شده است. نتایج تحقیق از تنوع نسبتاً کم متغیرها در تبیین جرم حکایت دارد زیرا فراوانی متغیرها در مطالعات مرور شده تنها ۱۳ متغیر بود. متغیرهای مهاجرت (جاذبه شهری و دافعه غیر شهری) و همسالان در سه مورد حضور در تحقیقات، شایع‌ترین متغیرهای مورد استفاده بودند. همچنین، خانواده از هم‌گسیخته (دو مورد)، رسانه‌های ارتباطی (دو مورد)، اقتصادی (فقر، نیاز مالی، اجاره‌نشینی) دو مورد و فضای کالبدی (تاریکی، خلوتی، تراکم جمعیت) از دیگر متغیرهای تأثیرگذار بر ارتکاب جرائم بودند.

جدول ۴: توزیع فراوانی و درصدی برحسب متغیرهای تأثیرگذار در تبیین جرم

ردیف	متغیر	فراوانی	درصد
۱	مهاجرت (جاذبه شهری و دافعه غیر شهری)	۳	۲۲
۲	همسالان (معاشرت‌های ترجیحی)	۳	۲۲
۳	خانواده	۲	۱۴
۴	رسانه‌های ارتباطی	۲	۱۴
۶	اقتصادی (درآمد ماهانه)	۲	۱۴
۷	فضای کالبدی (تاریکی، خلوتی، تراکم جمعیت)	۱	۷
۸	پذیرش اجتماعی تکدی‌گری	۱	۷
	جمع	۱۴	۱۰۰

اولویت‌بندی جرائم

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد که «مصرف و قاچاق مواد مخدر» با چهار مورد حضور در مطالعات، بیشتر از سایر جرائم و آسیب‌های اجتماعی به‌عنوان متغیر وابسته مورد بررسی قرار گرفته است. بعد از مواد مخدر، روابط جنسی نامشروع (دو مورد)، جرائم علیه اموال و مالکیت (دو مورد)، سرقت، قتل، ضرب و جرح، حاشیه‌نشینی و تکدی‌گری هرکدام با یک مورد کمترین میزان را در قرار گرفتن به‌عنوان متغیر وابسته به خود اختصاص دادند.

جدول ۵: توزیع فراوانی و درصدی برحسب اولویت‌بندی جرائم در بین جوانان

ردیف	نوع جرائم	فراوانی	درصد
۱	مصرف مواد مخدر	۴	۳۰/۳
۲	روابط جنسی نامشروع	۲	۱۵/۴
۳	جرائم علیه اموال و مالکیت	۲	۱۵/۴
۴	سرقت	۱	۷/۷
۵	قتل	۱	۷/۷
۶	ضرب و جرح	۱	۷/۷
۷	حاشیه‌نشینی	۱	۷/۷
۸	تکدی‌گری	۱	۷/۷

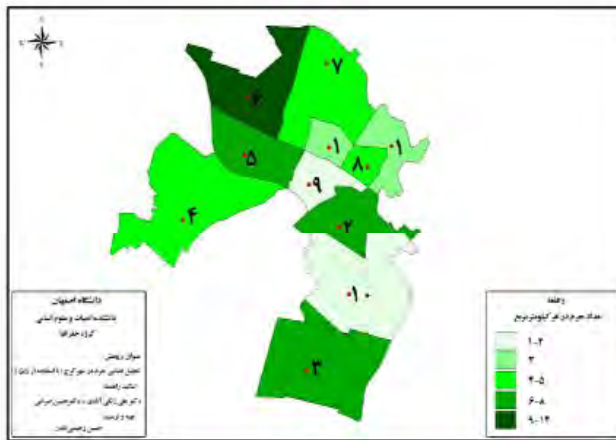
نتایج تحلیلی (محتوایی)

در این بخش به عوامل مؤثر بر جرم و انحراف اجتماعی و نقش هر یک از متغیرها در تبیین جرم پرداخته می‌شود.

برحسب یافته‌های پژوهش‌های برگزیده مورد بررسی، جرم و بزهکاری جوانان تحت تأثیر یا در رابطه با عواملی همچون متغیرهای جنسیت جوانان، سن، میزان تحصیلات، محل تولد، زمینه فعالیت، نوع شغل، شغل قبلی، شغل قبل از دستگیری، شغل بعد از مهاجرت می‌باشد.

توزیع فضایی محل وقوع جرائم

در نقشه ۱ توزیع فضایی جرایم در محدوده مناطق ده‌گانه آن نشان داده شده است. نحوه پراکندگی محل ارتکاب جرایم در سطح شهر بیانگر این نکته مهم است که تعداد جرایم با روندی افزایشی در مناطق حاشیه‌نشین شهر بیشتر شده است و بالاترین حد ناهنجاری در بخش شمال غربی، جنوب، غرب و مناطق مجاور آن رخ داده است. چنانچه تقسیم‌بندی مناطق ده‌گانه شهرداری کرج و نواحی داخلی آن ضابطه تفکیک بخش‌های مختلف شهر کرج پذیرفته شود می‌توان نتیجه گرفت که بیشتر جرائم در مناطق ۶، ۳، ۵، ۲ و ۴ دیده می‌شود و این در حالی است که مناطق حاشیه‌ای شمال، مرکز و شمال شرق و از جمله مناطق ۹، ۸، ۱ و ۷ از کمترین جرم برخوردار است.

نقشه ۱: توزیع فضایی جرایم در مناطق ده‌گانه شهر کرج

بنابراین با توجه به نتایج نقشه جرایم شهر کرج می‌توان نتیجه گرفت که به موازات فاصله گرفتن از مناطق مرکزی و نزدیک شدن به مناطق حاشیه‌نشین کرج به دلیل افزایش تعداد جمعیت و تراکم مسکونی، افزایش بافت مسکونی نابسامان، اسکان غیر رسمی و بدون برنامه و تعداد زیاد مهاجرین، میزان جرایم نیز افزایش می‌یابد.

تحلیل فضایی جرم

به منظور درک بهتر، عمیق‌تر و علمی‌تر رفتارهای مجرمانه و رابطه آن با محل وقوع جرم و برای آگاهی از شرایط فیزیکی این مکان‌ها در گروه‌های مختلف جرم، رابطه آن‌ها با برخی مشخصه‌های مکانی چون تاریکی، روشنایی، شلوغی و خلوتی مورد آزمون قرار گرفت.

رابطه متغیر تاریکی و روشنایی فضا در ارتکاب جرم

تاریکی از جمله عواملی است که می‌تواند به شدت از کنترل اجتماعی بکاهد. همین امر باعث می‌شود تا احتمال وقوع برخی جرایم بیشتر شود. از طرفی شرایط وقوع برخی رفتارهای ناهنجار، روشنایی محیط است. در خصوص برخی جرایم نیز تاریکی و روشنایی تأثیری یکسان دارد. نتایج بررسی رابطه روشنایی یا تاریکی در هر یک از گروه‌های پنج‌گانه جرم در جدول زیر نشان داده شده است:

جدول ۶: رابطه بین متغیر تاریکی و روشنایی محل با وقوع گروه‌های پنج‌گانه جرم

محل وقوع نوع جرم	تاریک	روشن	جمع
قاچاق مواد مخدر	۴۵	۵۵	۱۰۰
علیه اموال	۱۲/۴	۸۷/۶	۱۰۰
علیه اشخاص	۵۱/۴	۴۸/۶	۱۰۰
سرقت	۵۵	۴۵	۱۰۰
جرایم منکراتی	۵۵	۴۵	۱۰۰

Chi-squer=52/128 df=4 sig=0/000
Contingency Coefficient: 0/344

مقادیر آزمون همبستگی کای اسکوتر و سطح معنی‌دار آن نشان می‌دهد بین ارتکاب جرایم گروه‌های پنج‌گانه و تاریکی محل وقوع جرم رابطه معنی‌داری وجود دارد. به عبارتی برخی از جرایم تا حدود زیاد نیازمند شرایط محیطی تاریک هستند تا وقوع یابند. نتایج جدول حاکی از آن است که جرم سرقت بیش از دیگر جرایم در تاریکی اتفاق افتاده است. از دیگر جرایمی که در محیط‌های تاریک بیشتر رخ می‌دهد جرایم علیه اشخاص چون قتل، شرارت، ضرب و جرح عمدی است (۵۱/۴ درصد). خرید و فروش، حمل و نگهداری و مصرف مواد مخدر، کمتر در محیط و یا شرایط مکانی اتفاق می‌افتند. به نظر می‌رسد مبادله مواد مخدر یا جابجا کردن آن به‌طور مخفیانه (درون خودرو و یا توسط اشخاص) نیازی به تاریکی محل ارتکاب جرم ندارد. همچنین، در اعمال منافی عفت و صدور چک بلامحل، جعل سند، اختلاس و دیگر جرایم مالی که عموماً در محل فعالیت و شرایط کاری انجام می‌شود، تاریکی تأثیر چندانی نداشته است.

رابطه شلوغی و خلوتی محل با وقوع جرایم

۳۶۳

شلوغی و ازدحام جمعیت در برخی مواقع و در مورد تعدادی کج‌روی‌ها می‌تواند به‌عنوان عامل بازدارنده ارتکاب جرایم تلقی شود ولی در برخی اوقات هم می‌تواند زمینه‌ساز برخی دیگر از جرایم باشد. در جدول ۷ ملاحظه می‌شود که با توجه به مقادیر کای اسکویپر و سطح معنی‌داری آن رابطه بین گروه‌های پنج‌گانه جرایم و خلوتی محل، انکارناپذیر است. در مقایسه با ویژگی تاریکی، خلوتی محل وقوع جرایم از اهمیت نسبتاً بیشتر برخوردار است. جرم سرقت بیش از آنکه متکی به تاریکی باشد به عامل خلوتی و دنج بودن محل نیازمند است. حدود ۹۰ درصد سارقین مکان سرقت خود را دارای ویژگی خلوت اعلام داشته‌اند. جرایم منافی عفت نیز از آن دسته ناهنجاری‌هایی است که بیش از دیگر جرائم به این ویژگی رابطه دارد (۸۷/۵ درصد) درحالی‌که مقایسه این رقم با جدول متقاطع تأثیر تاریکی، چنین نیازی به تاریکی محل در اعمال منافی عفت کمتر احساس می‌شود. جرایم علیه اشخاص (قتل، ضرب و جرح و ...) که تا حدودی به ویژگی تاریکی محل رابطه داشت (۵۱/۴ درصد) کمتر به شلوغی وابسته است (۳۴/۲ درصد) در گروه مجرمین قاچاق مواد مخدر اهمیت ناچیز به خلوتی محیط در ارتکاب عمل مجرمانه خود داده‌اند (۱۴ درصد) اما برای ویژگی تاریکی بودن اهمیت بیشتر قائل شده‌اند (۴۵ درصد).

جدول ۷: چگونگی رابطه بین شلوغی و خلوتی محل با وقوع گروه‌های پنج‌گانه جرم

محل وقوع	محل شلوغ	محل خلوت	جمع
قاچاق مواد مخدر	۸۷/۱	۱۲/۹	۱۰۰
علیه اموال	۵۳/۶	۴۶/۴	۱۰۰
علیه اشخاص	۳۴/۲	۶۵/۸	۱۰۰
سرقت	۱۰	۹۰	۱۰۰
جرائم منکراتی	۱۲/۵	۸۷/۵	۱۰۰

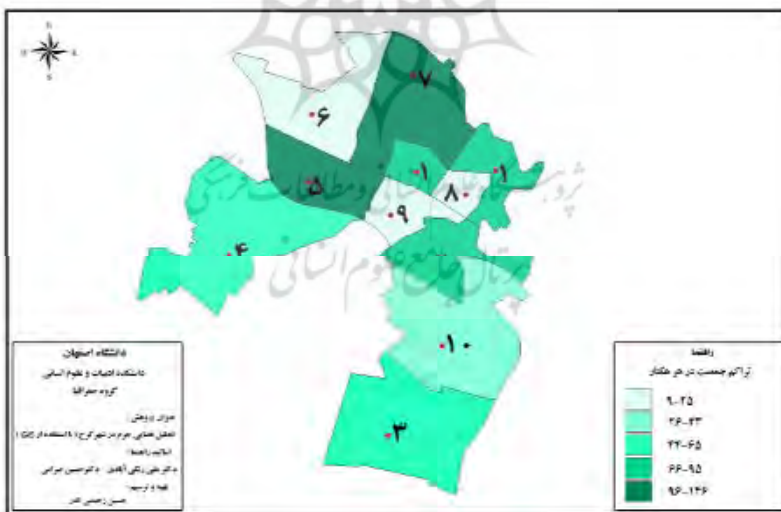
Chi-squer=136/002 df=4 sig=0/000

Contingency Coefficient: 0/509

رابطه میزان جرم و تراکم جمعیت

تراکم جمعیت به تفکیک مناطق ده‌گانه کرج (بر اساس نتایج آمارگیری سال ۱۳۸۱) نشان می‌دهد، جمعیت در این سطوح به‌طور یکنواخت پراکنده نیست. برخی قسمت‌ها مملو از جمعیت، بسیار متراکم و بخش‌هایی جمعیت کمتر دارند. در مجموع بیشترین تراکم جمعیت در نواحی داخلی مناطق ۵، ۷، ۲، ۱، ۳ و ۴ مشاهده می‌شود. ضمناً جمعیت در نواحی و بخش‌های داخلی هر منطقه نیز تفاوت زیادی را نشان می‌دهد.

بیشترین تراکم جرم در هر صد هزار نفر جمعیت در منطقه ۳ (فردیس، شهرک پاسدار، حافظیه، شهرک دهکده و شهرک ناز) منطقه ۲ (قلمستان، کلاک نو، آسیاب برجی، پارک شهید چمران، ترک آباد، شکرآباد، دهقان ویلا و شهرک ولیعصر) و منطقه ۴ (فازهای ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، مهرشهر، کوی مهر، شهرک دریا، حسین‌آباد افشار، کوی فرهنگ، احمدآباد و اکبرآباد) به چشم می‌خورد. کمترین نسبت جرم در واحد سطح در بخش‌هایی از منطقه ۸، ۱ و ۹ کرج دیده می‌شود. تحلیل نقشه‌های تراکم نسبی جرم - به ازای جمعیت و واحد سطح - به‌خوبی ارتباط مستقیم و مثبت تراکم جمعیت (در مناطق مختلف شهر) و تعداد جرم ارتكابی در هر منطقه را نشان می‌دهند؛ بنابراین هر قدر تراکم جمعیت در ناحیه یا منطقه‌ای از شهر کرج بیشتر باشد احتمال وقوع جرم در آن افزایش می‌یابد لذا می‌توان نتیجه گرفت که ارتكاب جرائم در نواحی پرجمعیت شهر بیشتر رخ می‌دهد. به نظر می‌رسد تعداد جمعیت بیشتر با افزایش تعاملات اجتماعی و منافع ساکنین آن‌ها، رفتارهای ناهنجار در مناطق و نواحی پرتراکم را افزایش می‌دهد. علاوه بر این، ازدحام جمعیت که یکی از موانع کنترل اجتماعی محسوب می‌شود، موجب ازهم‌گسیختگی و ناهمگونی روابط افراد شده لذا به‌عنوان عاملی و مؤثر در بروز جرم عمل می‌کند.

نقشه ۲: تراکم نسبی جمعیت در مناطق ده‌گانه شهر کرج

بحث و نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر با هدف تبیین علل جرم در بین جوانان ساکن در استان البرز انجام شده است. شهر کرج به «ایران کوچک» معروف است، زیرا اگر ایران تنوعی از فرهنگ‌ها و زبان‌های مختلف

را دارا می‌باشد، کرج همه این تنوع‌های فرهنگی را یکجا دارد؛ وجود زندان در داخل شهر کرج و چند زندان دیگر در اطراف شهر، خانواده‌های زندانیان را از همه جای ایران به کرج می‌کشاند و خیلی از این خانواده‌ها به دلیل سختی‌های رفت‌وآمد، معمولاً در مناطق حاشیه‌ای شهر ساکن می‌شوند؛ همچنین، مسائلی مانند وجود منطقه حاشیه‌نشین در داخل شهر، همسایگی با پایتخت و تردد روزانه حدود پانصد هزار نفر بین تهران و کرج، رشد بی‌سابقه قیمت مسکن در تهران و در نتیجه کوچ اجباری اقشار متوسط و کم‌درآمد به کرج، مهاجرپذیری بالا به دلیل یافتن شغل برای قشری که اکثر آن‌ها در گروه سنی جوان می‌باشند و در نهایت، این که البرز تنها استانی است که بالای ۹۰ درصد جمعیت آن شهرنشین هستند، همه این‌ها ویژگی‌های منحصربه‌فردی هستند که کلان‌شهر کرج را از سایر کلان‌شهرها متمایز می‌کند. این ویژگی‌ها گرچه می‌تواند در صورت مدیریت مناسب، به سرمایه‌های اجتماعی و اقتصادی تبدیل شود ولی از طرف دیگر، به لحاظ نظری می‌تواند زمینه‌های کج‌روی و جرم را مساعدتر نماید. یافته‌های مطالعه از تنوع و میزان بالای جرایم و گوناگونی متغیرهای اثرگذار بر وقوع جرم حکایت دارد.

۳۶۵

با توجه به یافته‌ها، متغیرهای مهاجرت (جاذبه شهری و دافعه غیر شهری)، همسالان، خانواده ازهم‌گسیخته، رسانه‌های ارتباطی، فقر اقتصادی و فضای کالبدی (تاریکی، خلوتی، تراکم جمعیت) از متغیرهای تأثیرگذار بر ارتکاب جرائم بودند که این یافته با پیش‌فرض‌های مطالعه -مهاجرپذیری استان و تأثیر آن بر وقوع جرم- همخوانی دارد. مصرف مواد مخدر، روابط جنسی نامشروع و جرایم علیه اموال، بیشتر از سایر جرایم گزارش شدند. جنسیت، سن و تحصیلات، یکی از متغیرهای ثابت در تبیین جرم بوده‌اند. مردان مجرم‌تر از زنان (بالای ۹۰ درصد) بوده‌اند. گروه سنی ۲۰ تا ۳۰ سال بیشتر از گروه‌های سنی دیگر مرتکب جرم می‌شوند، به نحوی که میزان جرائم در سنین بالای ۲۰ سال و به‌خصوص در گروه سنی ۲۵ تا ۳۰ ساله به بیشترین حد خود رسیده، به طوری که تقریباً ۳۷٫۶ درصد مجرمین در این گروه سنی قرار دارند. مدت اقامت مجرمین در کرج قبل از ارتکاب جرم و دستگیری آن‌ها نشان داد که بین ۱۰ تا ۳۵ درصد آن‌ها کمتر از یک سال است که به کرج آمده‌اند. تنها حدود ۳۰ درصد از مجرمین، مالک محل سکونت خود بودند. حدود ۶۱ درصد مجرمین، شب را برای ارتکاب جرم خود انتخاب می‌کنند و ۳۹ درصد روز را.

مجرمان اکثراً فاقد شغل و شاغلین هم کارگر ساده (نیمه ماهر)، شغل آزاد (خیاط، تراشکار، آهنگر)، راننده (سبک شهری و راننده سنگین بین‌شهری)، کاسب و فروشنده بوده‌اند. این افراد در زمان ارتکاب جرم با شرایط نامناسب مالی مواجه بوده‌اند. در این میان، گروه‌های جرم علیه اشخاص (قتل، ضرب و جرح، سرقت و قاچاق مواد مخدر) وضعیت نامساعدتری نسبت به گروه‌های جرم علیه اموال (چک بلامحل و کلاه‌برداری) و منافی عفت دارند. بین ۲۵ تا ۴۵ درصد از افراد گروه نخست، در میزان ارتکاب جرم و قبل از آن که دستگیر و راهی زندان شوند، درآمدی نداشته یا درآمد ماهیانه آن‌ها رقمی کمتر از ۵۰۰ هزار تومان بوده که بر اساس معیار خط فقر، جایگاه اقتصادی نامطلوب این افراد بهتر مشخص می‌شود. این نتایج، یعنی تأثیر شرایط اقتصادی با ارتکاب جرم، با نتایج مطالعه شاطریان و همکاران (۱۳۹۹) نیز همخوانی دارد.

نحوه پراکندگی محل ارتکاب جرایم در سطح شهر بیانگر این نکته مهم است که تعداد جرایم با روندی افزایشی در مناطق حاشیه‌نشین شهر بیشتر شده است و بالاترین حد ناهنجاری در بخش شمال غربی، جنوب، غرب و مناطق مجاور آن رخ داده است. چنانچه تقسیم‌بندی مناطق ده‌گانه شهرداری کرج و نواحی داخلی آن ضابطه تفکیک بخش‌های مختلف شهر کرج پذیرفته شود،

می‌توان نتیجه گرفت که بیشتر جرایم در مناطق ۶، ۳، ۵، ۲ و ۴ دیده می‌شود و این در حالی است که مناطق حاشیه‌ای شمال، مرکز و شمال شرق و از جمله مناطق ۹، ۸، ۱ و ۷ از کمترین میزان جرم برخوردار است. این تأثیر فضای کالبدی بر جرم با یافته‌های شاطریان و همکاران (۱۳۹۹) همخوانی دارد. همچنین، با توجه به تأثیر عوامل اجتماعی، اقتصادی و کالبدی بر وقوع جرم، یافته‌های مطالعه حاضر با سایر مطالعات، از جمله حاتمی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۳)، اسفجیر (۱۳۹۵)، گلچین و مفاخری (۱۳۹۶)، کروگر (۲۰۱۲)، اندرسون (۲۰۱۳)، بونانو (۲۰۱۴)، کجالو و لیند بلوم (۲۰۱۵) همسو می‌باشد.

یافته‌های مطالعه نشان داد که وقوع جرم می‌تواند تحت تأثیر فضای کالبدی، فقر، مهاجرت، وضعیت اشتغال و خانواده باشد. به عبارتی، مجموعه‌ای از عوامل در سطوح مختلف کلان، میانه و خرد باعث جرم می‌شوند. مطالعه رویکردهای نظری در تبیین جرم هم نشان داد که خوانش از مفهوم جرم، نحوه ارتکاب و علل آن در گذر زمان تغییر می‌کند؛ لذا می‌طلبد که مطالعه علمی در خصوص جرم نیز همپای این تغییرات «به‌روز» باشند. رصد مداوم جرایم و استفاده از روش‌های ترکیبی، به‌ویژه مطالعات کیفی از جمله این پیشنهادات است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- امیری، عبدالرضا؛ نوری، یونس و بساطیان، سید محمد. (۱۳۹۱). «بررسی رابطه استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای و گرایش بهره‌برداران به آسیب‌های اجتماعی در بین جوانان شهر کرج». نشریه نظم و امنیت انتظامی. دوره ۴، شماره ۴.
- ایمانی، نفیسه، نرسیسیانس، امیلیا. (۱۳۹۱). «مطالعه انسان شناسانه پدیده کودکان کار خیابانی در شهر کرج»، مسائل اجتماعی ایران. دوره ۳، شماره ۱.
- باقری، رضا و ابراهیم‌زاد، میرهاشم. (۱۳۹۴). «تأثیر حاشیه‌نشینی در وقوع جرم با تأکید بر جرم سرقت (مطالعه موردی شهر کرج)». فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی البرز. شماره ۹، دوره ۳.
- ترکمان، مهدی؛ پورغلامی، محمدرضا و مرادی، غلامرضا. (۱۳۹۰). «عوامل مؤثر بر گرایش نوجوانان پسر شهرستان کرج در خرده‌فرهنگ جرم». مطالعات امنیت اجتماعی. شماره ۲۷.
- حاتمی‌نژاد، حسین؛ مهدی، علی و مهدیان، معصومه. (۱۳۹۳). «نگرشی بر جرم خیزی و زمینه‌های ارتکاب به جرم در محلات حاشیه‌نشین». تحقیقات جغرافیایی. دوره ۲۹، شماره ۱.
- زکیخانی، محمدصادق. (۱۳۹۲). «پیامدهای توسعه نامتوازن: مطالعه موردی حاشیه‌نشینی در خط چهارم حصار شهر کرج. فصلنامه تخصصی علوم سیاسی». سال ۹، شماره ۲۵.
- زنگی آبادی، علی و رحیمی، نادر حسین. (۱۳۸۹). «مطالعه‌ای با عنوان تحلیل فضایی جرم در شهر کرج (با استفاده از GIS)». فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی (حقوق-مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی). دوره ۴۰، شماره ۲.
- سراج زاده، حسین و پویافر، محمدرضا. (۱۳۸۷). «دین و نظم اجتماعی: بررسی رابطه دین‌داری با احساس آثومی و کج‌روی در میان نمونه‌ای از دانشجویان». مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه خوارزمی. دوره ۱۶، شماره ۶۳.
- شاطریان، محسن؛ حیدری، رسول؛ شاطریان، محمود و دولتیاران، کامران. (۱۳۹۹). «مدل‌سازی و تحلیل عوامل مؤثر بر وقوع جرم در مناطق حاشیه‌نشین شهر کاشان». نشریه برنامه‌ریزی منطقه‌ای. دوره ۱۰، شماره ۳۷.
- صدفی، ذبیح اله و کولیوند، محمد. (۱۳۹۵). «تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر نگرش جوانان به جرم». مطالعات راهبردی ورزش و جوانان. دوره ۱۵، شماره ۳۱، از صفحه ۱ تا ۲۹.
- گلچین، مسعود. (۱۳۸۵). «انحراف اجتماعی جوانان در آیین پژهش‌ها». نامه علوم اجتماعی. دوره جدید، شماره پیاپی ۲۸، صص ۱۲۴ تا ۱۵۸.
- ولد، جرج؛ برنارد، توماس و اسنپیس، جفری. (۱۳۸۰). «جرم‌شناسی نظری (گذری بر نظریه‌های جرم‌شناسی)». علی شجاعی. تهران: انتشارات سمت
- هزارجریبی، جعفر؛ ترکمان، مهدی و مرادی، غلامرضا. (۱۳۸۹). «عوامل مؤثر بر گرایش نوجوانان و جوانان پسر شهرستان کرج به مصرف مواد مخدر. پژوهش‌های مدیریت انتظامی. دوره ۵، شماره ۲.

- Andersen, P. A. (1993). **“Cognitive schemata in personal relationships”**. In S. Duck (Ed.), *Individuals in relationships* (pp. 1–29). Newbury Park, CA: Sage.
- Anderson, J. and J.M. MacDonald, and R. Bluthenthal, and S Ashwood. (2013). **“Reducing crime by shaping the built environment with zoning: An empirical study of Los Angeles”**. University of Pennsylvania Law Review, 161, 699–756.
- Bailey, K. D. (1994). **Methods of Social Research**. New York: The Free Press.
- **Beuick, M. D. (1984). The vaudeville philosopher**. In C.W. Stein (Ed.), *American vaudeville as seen by its contemporaries*. New York: Alfred A. Knopf.
- Buonanno, P., Fergusson, L. and Vargas, F. J. (2014): **The Crime Kuznets Curve, Serie Documentos De Trabajo, No. 155.**
- Burt, S.A., &Donnellan, M.B (2008), **“Personality correlates of aggressive and non- aggressive antisocial behavior.”** Personality and Individual Differences, 44, 53-63
- Caspi, A., McClay, J., Moffitt, T. E., Mill, J., Martin, J., & Craig, I. W (2002). **Role of genotype in the cycle of violence in maltreated children**. Science, 297, 851-854.
- Darshini, Govindasamy, et all (2020). **“A qualitative enquiry into the meaning and experiences of wellbeing among young people living with and without HIV in KwaZulu-Natal”**, South Africa, Social Science & Medicine, volume 258.
- Esfajir Abbasi, Ali Asghar, Victim of the Principle of Valiyallah (2016): **“<< The Role of Social Components in Prevention of Urban Crime (Robbery and Drugs) >>, Case Study of Sari District Three Cities”**, Journal of Urban Sociological Studies, Volume 6, Number 20 Pp. 186-157.(In Persian)
- Golchin, Masoud, Sabaheddin, Mafakheri (1396): **“Studying the crime rate in the neighborhoods of Tehran and its effect on the trust of the interpersonal relationships of citizens”**, Urban Sociological Studies Quarterly, Eighth Year, No. 25, pp. 140- 117. (In persian)
- Hatami Nejad, Hossein, Hatami Nejad, Hojjat, Farabi Asl, Nir, Sabet Koushaki Nian, Mojtaba, Fawadi, Fatemeh (2012): **“Geographical Analysis on the Physical Impact of Urban Areas on Crime”**, Case Study: Informal Settlements Mashhad,” Journal of Regional Planning, Second Year, No. 7, pp. 65-75. (In persian)
- Kajalo, S. and A. Lindblom, (2015): **“Creating a safe and pleasant shopping environment: A retailer's view.”** Property Management, 33(3), 275–286.
- Kruger, T. (2012): **“Safer by design- towards effective crime prevention through environmental design in South Africa”**, CSIR, Pretoria, Vol, 12, PP 211-294